

Ár 2013, fimmtudaginn 13. júní, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 26/2013**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 4. mars 2013, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 4. mars 2013. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 7. mars 2013, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 3. apríl 2013. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 9. apríl 2013, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 24. apríl 2013.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 13. júní 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 28. desember 2000 lenti A, í bílslysi.

Þann 5. apríl 2005 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 2.730.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og B, tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu.

Fyrir liggur ódagsett skjal sem ber heitið „Niðurstöður greiðslumats“. Á skjalinu kom fram að lántakandi að skuldabréfi væri A. Tekið var fram að niðurstaða greiðslumats benti til þess að lántakandi gæti ekki efnt skuldbindingar sínar miðað við núverandi fjárhagsstöðu. Ekki var tekið fram hvort ráðgert væri að ráðstafa meira en helmingi lánsupphæðar til greiðslu á skuldum lántakanda hjá Sparisjóðnum. Þá var útdráttur úr 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga á skjalinu. Sóknaraðili óskaði eftir að takast á hendur sjálfskuldarábyrgð þrátt fyrir að greiðslumat benti til þess að greiðandi gæti ekki efnt skuldbindingar sínar. Einnig staðfesti sóknaraðili að hafa fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Þann 9. október 2012 sendi sóknaraðili varnaraðila tölvupóst þar sem því var mótmælt að sóknaraðili bæri ábyrgð á eftirstöðvum skuldabréfs nr. X. Varnaraðili hafnaði því að fella sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila niður.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 4. mars 2013.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess aðallega að sjálfskuldarábyrgð hennar á láni nr. X verði úrskurðuð ógild þannig að hún verði laus undan ábyrgðarskuldbindingunni. Til vara er þess krafist að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á láni nr. X verði vikið til hliðar að öllu leyti.

Sóknaraðili kveður aðalkröfu sína byggja á því að hún telji að sjálfskuldarábyrgðin hafi verið stofnuð á ólögmætan hátt, vegna vanrækslu fjármálafyrirtækisins á að kynna sjálfskuldarábyrgðaraðila greiðslumat skudarans og kynna honum þýðingu þess að takast á hendur sjálfskuldarábyrgð. Vanræksla þessi eigi að leiða til þess að sóknaraðili teljist óbundin af ábyrgðinni.

Varakrafa sóknaraðila byggir á því að það sé andstætt góðri viðskiptavenju af hálfu varnaraðila að bera sjálfskuldarábyrgðina fyrir sig, þar sem fjármálafyrirtækið hafi krafist ábyrgðarmanna vegna skulda aðalskuldara eftir að hún hafi orðið óvinnufær í kjölfarið á bíslysi.

Sóknaraðili styður kvörtun sína því að henni hafi ekki verið kynntar niðurstöður greiðslumats og upplýsingabæklingur um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð. Því hafi henni ekki verið gert ljóst, hvorki við upprunalega undirskrift á lánið né við síðari skuldbreytingar þess, hverjar afleiðingar það gæti haft fyrir hana að vera ábyrgðarmaður á láni.

Sóknaraðili kveðst hafa verið ung að árum þegar hún hafi gengist í sjálfskuldarábyrgðina og hafi ekki getað gert sér grein fyrir alvarleika þess að vera ábyrgðarmaður á láni af þessari stærð og upphæð. Engin gögn um greiðslumat hafi legið fyrir þegar hún hafi undirritað lánið og skuldbreytingar þess.

Sóknaraðili játar að hafa skrifað undir skjal sem beri heitið „Niðurstaða greiðslumats“. Skjalið sé hins vegar ódagsett svo það geti ekki verið sönnun þess að henni hafi verið kynnt greiðslumat við undirritun sjálfskuldarábyrgðarinnar við útgáfu lánsins, svo sem skylt sé skv. 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, sem FF hafi verið bundið af. Af þessu leiði að það liggi ekki fyrir með óyggjandi hætti að framkvæmt hafi verið mat á greiðslugetu greiðandans fyrir útgáfu skuldabréfsins. Skjalið gæti hafa verið undirritað í tengslum við skilmálabreytingar sem síðar hafi verið gerðar á láninu. Um þetta vísist til úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 8/2012.

Sóknaraðili bendir á að á skjalinu „Niðurstaða greiðslumats“ komi fram að niðurstaða greiðslumats hafi bent til þess að A gæti ekki efnt skuldbindingar sínar miðað við þáverandi fjárhagsstöðu en í skjalinu séu engar upphæðir eða tölulegar upplýsingar um niðurstöðu greiðslumats að öðru leyti. Ekki einu sinni sé lánsupphæð að finna á skjalinu og geti það ekki eitt og sér talist hafa verið nægilegt gagn til að upplýsa sóknaraðila um stöðu Hildar á þeim tíma. Enginn starfsmaður bankans hafi talað við sóknaraðila á nokkrum tímamarki. Lántaki hafi sjálf komið með pappírana til sóknaraðila þar sem hún hafi óskað undirskriftar hennar.

Sóknaraðili vísar til þess að lántaki hafi lent í alvarlegu bíslysi í lok árs 2000 og hafi hún slasast mikið og verið óvinnufær. Þess vegna hafi sóknaraðila ekki fundist óeðlilegt að niðurstaða greiðslumats væri sú að hún gæti ekki efnt skuldbindingar sínar á þessum tímamarki. Sóknaraðili kveðst vitanlega hafa haft áhyggjur af heilsu og líðan A og hafi því viljað aðstoða hana við að fá lánveitingu eða hliðrun frá bankanum í þeirri von að hún myndi ná heilsu á ný og verða fær um að takast á við sínar skuldbindingar. Áður hafi lán þetta verið án ábyrgðar á nafni A. Við upphaflega lánveitingu hafi A haft góðar tekjur og virðist bankinn ekki hafa talið þörf fyrir

ábyrgðarmenn á þeim tíma. Þegar A hafi lent í slysinu hafi bankinn óskað eftir sjálfskuldarábyrgðum hennar næst stöddu, svo bankinn þyrfti ekki að taka neina áhættu af lánveitingunni. Það sé í hæsta máta óeðlilegt að láta einstaklinga sem ekkert vit hafi á bankastarfsemi, hvað þá á afleiðingum greiðsluferfiðleika, bera allan hallann af tilviljunarkenndu slysi nákomins ættingja. Í þessari stöðu hafi sóknaraðili allt viljað gera fyrir A, til að greiða leið hennar í gegnum það sem hún hafi talið vera tímabundna fjárhagserfiðleika, þar sem hún hafi átt í miklum líkamlegum og andlegum sársauka eftir slysið. Við þessar aðstæður hafi upphafleg undirskrift sóknaraðila verið veitt án þess að hún hefði skilning á þýðingu hennar en bankanum hafi að sjálfsögðu borið sem fjármálafyrirtæki með sérfræðinga á sínum vegum að tryggja að ábyrgðarmenn væru upplýstir um áhættuna. Starfsmenn bankans hafi verið að bregðast við aukinni áhættu bankans vegna veikinda og meiðsla A, með því að leggja áhættuna á nána aðstandendur hennar sem ekki hafi verið sérfræðingar á sviði ábyrgða og bankaviðskipta og nýtt sér þannig með óeðlilegum hætti yfirburðarstöðu sína á sviði fjármálaþekkingar.

Sóknaraðili vísar til þess að bankinn hafi nokkrum sinnum orðið við beiðni lántaka um skuldbreytingu en aldrei hafi ábyrgðarmönnum verið kynnt nokkurt greiðslumat, þrátt fyrir endurteknar skuldbreytingar. Sóknaraðili kveðst hafa viljað halda áfram að aðstoða A við að fá fram þægilegri og viðurðanlegri greiðslubyrði af láninu og hafi því endurtekið skrifað á skjölin. Við þessar aðstæður, þegar náinn aðstandandi biðji um ábyrgðir, sé hætt við að ábyrgðaraðilar haldi áfram að samþykkja að vera ábyrgðaraðilar á skjölum sem breyti upphaflegu láni, til að gera skuldanum betur kleift að standa við skuldbindingar sínar. Í þessu felist ósiðleiki þess að hafa persónur í sjálfskuldarábyrgð fyrir nána ættingja sína. Það sé hætt við því að þeir geti ekki tekið upplýstar, skynsamur og hlutrænar ákvarðanir vegna persónulegra, náinna tengsla og umhyggju. Sóknaraðili lýsir því þess vegna yfir að þótt hún hafi skrifað endurtekið upp á ábyrgðina hafi það ekki verið vegna þess að hún hafi talið sig á þeim tíma vera að viðurkenna sína persónulegu ábyrgð heldur einfaldlega hjálpa A að fá afgreiðslu í bankanum.

Sóknaraðili bendir á að A segi að henni hafi verið tjáð af C, háttsettum starfsmanni FF, að undirritun sjálfskuldarábyrgðaraðila á skjalið „Niðurstaða greiðslumats“ hafi einungis verið formsatriði til að klára afgreiðslu skuldbreytingar. Þessu hafi hann svarað henni til er hún hafi innt hann eftir því hvort bankinn hefði gert greiðslumat. Hann hafi sagt að greiðslumat hafi ekki farið fram en látið hana halda að skjalið væri einungis léttvægt. Hún hafi einungis þurft að útvega undirritun ábyrgðarmanna til að ljúka málinu. Telja verði þessi vinnubrögð óheiðarleg og stangast á við skýr ákvæði samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Séu viðbrögðin einnig skýr vísbending þess að ekkert greiðslumat hafi verið framkvæmt.

Sóknaraðili leggur að auki áherslu á að ekki liggi fyrir í málinu samþykki greiðandans, A, fyrir því að ábyrgðarmönnum verði kynntar niðurstöður greiðslumats, sbr. 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins. Það að samþykkið vanti styrki þá fullyrðingu að ekkert greiðslumat hafi verið framkvæmt, sem sé andstætt þeirri skyldu sem leiði af 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins.

Sóknaraðili telur engan vafa leika á því að FF hafi brotið lög og reglur við útvegum ábyrgða á lán A. Máli sínu til stuðnings vísar sóknaraðili til laga nr. 32/2009 um ábyrgðarmenn, sérstaklega 12. gr. sbr. 4. og 5. gr. þeirra. Vísar sóknaraðili jafnframt til samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, eða til áður gildandi samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða frá

27. janúar 1998. Auk þessa til 1. mgr. 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, sbr. 6. gr. laga nr. 11/1986. Einnig vísar sóknaraðili til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki þar sem viðurkennt hafi verið að ófullnægjandi kynning greiðslumats hafi leitt til ógildingar ábyrgða, m.a. úrskurðar nr. 8/2012.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili vísar máli sínu til stuðnings til dóms Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 og úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 98/2012. Staðfest hafi verið að FF hafi uppfyllt skyldu sína samkvæmt samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga með því að kynna ábyrgðarmönnum skjalið „Niðurstaða greiðslumats“. Þá hafi ítrekað verið staðfest í úrskurðum nefndarinnar að það hvíli á ábyrgðarmönnum að dagsetja eigin undirskriftir. Sóknaraðili hafi staðfest með undirskrift sinni að hafa kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð og séu staðhæfingar hennar um hið gagnstæða haldlausar.

Varnaraðili bendir á að misskilnings gæti í málatilbúnaði sóknaraðila hvað varði áskilnað samkomulagsins um að skuldari þurfi að veita samþykki fyrir því að niðurstaða greiðslumats verði kynnt ábyrgðarmanni. Áskilnaður um samþykki skuldara sé gerður í þeim tilvikum þegar ábyrgðarmenn óski eftir að kynna sér niðurstöður greiðslumats nánar, til að mynda þegar þeir óski eftir að kynna sér gögn til grundvallar matinu. Hafi sá skilningur verið staðfestur í dómi Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 og sé það jafnframt í samræmi við reglur um trúnaðarskyldur fjármálafyrirtækja.

Þá bendir varnaraðili á að lög nr. 32/2009 um ábyrgðarmenn sem gildi hafi tekið 4. apríl 2009 eigi ekki við um ábyrgðarskuldbindingu sóknaraðila sem stofnað hafi verið til árið 2005. Sé það sérstaklega áréttað í 12. gr. laganna að ákvæði 4. og 5. gr. sem sóknaraðili vísi til taki ekki til ábyrgða sem stofnað hafi verið til fyrir gildistöku laganna. Hvað sem því líði geti ákvæði laganna aldrei orðið grundvöllur þess að ábyrgðarskuldbinding sóknaraðila verði felld úr gildi enda bryti það gegn stjórnarskrárvörðum kröfuréttindum varnaraðila, sbr. 72. gr. stjórnarskrárinnar.

Loks telur varnaraðili úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 8/2012 ekki styðja málatilbúnað sóknaraðila enda séu málsatvik ekki sambærileg. Í fyrrgreindu máli hafi greiðslumat verið framkvæmt við skilmálabreytingar lána skuldara en ekki við stofnun ábyrgðarskuldbindingar ábyrgðarmanns. Sú aðstaða eigi ekki við í máli þessu enda hafi greiðslumat verið framkvæmt og kynnt sóknaraðila á sama tíma og hún hafi gengist í ábyrgð.

Að öllu framangreindu virtu telur varnaraðili að hafna beri kröfu sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Varnaraðila bar að fullnægja þeim skyldum sem á honum hvíldu samkvæmt samkomulaginu, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 er byggt á því sjónarmiði að í framangreindu samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga sé ekki kveðið á um skyldu lánveitenda til að kynna ábyrgðarmanni í öllum tilvikum gögn til grundvallar niðurstöðu greiðslumats eða að geyma undirgögn til stuðnings matinu svo þau mættu vera aðgengileg síðar. Virðist þar m.a. skipta máli hvort ábyrgðarmanni var bent á þann möguleika að kynna sér slík gögn.

Með skjalinu „Niðurstaða greiðslumats“ var sóknaraðila kynnt neikvæð niðurstaða greiðslumats, en sama orðalag og sama aðferð virðist hafa verið viðhöfð við að benda ábyrgðarmönnum á þann möguleika að kynna sér gögn til grundvallar niðurstöðunni og í umræddu Hæstaréttarmáli, þá var sérstaklega tilgreint að það fæli í sér vísbendingu um að lántakandi gæti ekki efnt skuldbindingar sínar. Verður í ljósi þessa ekki fallist á að byggja hér á úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 8/2012 heldur verður að miða við að greiðslumat hafi farið fram og verið kynnt sóknaraðila.

Undirskrift sóknaraðila á skjalið „Niðurstaða greiðslumats“ er ekki dagsett. Við mat á því hvort skilyrði 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga telst uppfyllt, verður að telja að það hafi verið á ábyrgð sóknaraðila sjálfrar, sem skrifaði undir umrætt skjal, að dagsetja undirskrift sína. Þar sem hún gerði það ekki og þar sem hún hefur ekki gert það sennilegt eða fært fram gögn því til stuðnings að skrifað hafi verið undir skjalið eftir að hún gekkst í ábyrgðina verður ekki á því byggt, sbr. t.d. úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 77/2012 og 98/2012.

Ekki verður fallist á með sóknaraðila að henni hafi ekki verið afhentur upplýsingabæklingur um sjálfskuldarábyrgðir og veðsetningar, en með undirritun skjalsins „Niðurstaða greiðslumats“ staðfesti sóknaraðili að hafa fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð, sbr. úrskurðir úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 84/2012 og 153/2012. Fæst ekki séð að varnaraðili hefði með öðrum hætti betur getað tryggt sér sönnun um að réttilega hafi verið staðið að málum, en með því að fara fram á skriflega staðfestingu sóknaraðila sjálfrar.

Ekki er unnt að fallast á þær röksemdir sóknaraðila sem lúta að aðstöðumun eða bágri stöðu hennar og lántaka við útgáfu ábyrgðarinnar. Sóknaraðili var um þritugt þegar hún gekkst í ábyrgðina. Henni mátti vel vera ljóst að þau skjöl sem hún skrifaði undir fólu í sér að hún tók ábyrgð á greiðslu umræddrar fjárhæðar. Enda þótt lántakinn hafi á þeim tímapunkti verið í bágri fjárhagslegri stöðu vegna afleiðinga slyss, þýðir það ekki að sú ákvörðun sóknaraðila að taka á sig ábyrgð á skuldum hennar hafi verið markleysa.

Í ljósi alls framangreinds verður ekki fallist á að forsendur séu til að ógilda ábyrgð sóknaraðila eða víkja henni til hliðar, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um

samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Ber því að hafna öllum kröfum sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Öllum kröfum sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 13. júní 2013.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Guðlaug B. Ólafsdóttir